

Tomas Prenkert
Vadstena, 16 september 2025

”Brottsvågen över Blandings”¹

Några iakttagelser om Birger Stolpes översättning av ”The Crime Wave at Blandings” av P. G. Wodehouse.

Birger Stolpe var bror till den mer kände Sven Stolpe. Han var redaktör, skriftställare och skrev flera kåserisamlingar. Han var även översättare, främst av samhällsvetenskaplig litteratur, och några skönlitterära verk.² Han finns inte med i Svenskt översättarlexikon. Detta är den enda Wodehousetext jag funnit av honom. Nyligen jämförde jag novellen ”The Crime Wave at Blandings” med föregångaren från 1914 ”Creatures of Impulse”.³ Tidigare har jag jämfört Hammars och Hammarlings sätt att tolka ”The Crime Wave at Blandings”⁴ och nu ville jag ta en titt också på Birger Stolpes översättning från 1950.

När jag ger synpunkter på andras översättningar så hemfaller jag verkligen åt synden att kasta sten i glashus; jag har ju översatt några Plumnoveller själv. Som lingvist är jag ren amatör, men jag vet hur knivigt översättandet är och vilka krav som ställs på kunskap om t.ex. det brittiska samhället och det sociala livet, facktermer inom olika områden, ords djupare konnotationer, idiomatiska uttryck. Inte minst behövs en referensram så att man upptäcker, förstår alla Plums, ofta dolda, allusioner. Då återstår ändå problemet att översätta dem så att de är möjliga att förstå för svenska läsare.

Jag gör detta bara för att jag är road av det och älskar att djupdyka i Plums bilder ordval och formuleringar. Jag delar gärna med mig av mina iakttagelser och kanske också någon annan roas av dem.

Utöver flera lexikon, slanglexikon och uppslagsböcker över idiomatiska brittiska uttryck, har jag ofta via internet konsulterat t.ex. Google, OED, synonymordböcker och inte minst Annotations på hemsidan Madame Eulalie. Datorn och internet har för mig varit till stor hjälp och jag inser hur gynnad jag är jämfört med översättarna från fordom som inte hade dessa möjligheter. Det är kanske orättvist mot dem att granska dem med moderna hjälpmedel, men mitt syfte är inte att granska i betydelsen betygsätta utan mest att roa mig själv med att plumsa ner lite djupare i Plums värld. Och jag lär mig nytt, både om Plum, hans sätt att skriva och om engelska språket.

Alla gör vi grodor. Det har t.o.m. Hammar erkänt i en intervju i Jeeves. Misstagen i mina egna översättningar kan jag inte skylla på någon och inte heller på brist på hjälpmedel. Men eftersom

---

¹ Ur antologin ”Lättsmält” KF:s förlag 1950.

² Wikipedia

³ Essän ”Creatures of Impulses” och ”The Crime Wave at Blandings”. Två noveller av P. G. Wodehouse på samma tema. Finns på hemsidan: <https://wodehouseforskning.weebly.com/artiklar.html>

⁴ Essän: ”Vilgot Hammarling och Birgitta Hammar, olika tolkningar av samma Wodehousetexter.” Finns på hemsidan i noten ovan.

översättande är ett trivsamt sätt att fördjupa sig i Plum så har jag rätt roligt där inne i glashuset. Det är ett nöje att studera olika översättares ordval, formuleringar och, någon gång, rena misstag. Jag skriver detta i förhoppning om att det kanske finns också andra som tycker detta är roande att ta del av. Och jag kastar inga tunga stenar, mest smågrus.

Till största delen är Stolpes översättning riktigt bra. Han är noggrann, håller sig oftast nära originalets formuleringar och lyckas för det mesta fånga Plums skrivsätt bra. Stolpskott (!! förlåt, kunde inte låta bli!) och rena missar förekommer men är sällsynta. Denna lilla essä handlar ju om Stolpes tolkning, men det går inte att undvika att jag ibland jämför med Hammarlings och/eller Hammars.

Sidnumren nedan hänvisar till var orden/formuleringarna finns i "Lord Emsworth and Others", Herbert Jenkins 1937, first printing.

Bilder/liknelser:

(p 17) "Looks a bit of a **blister**". Ordet betyder ordagrant en "blåsa" dvs en pina för huden. Överfört (slang) om en människa: plågoande, plågoris, pina. Hammar: "Knasig kille". Hammarling: "Sabla jättetråk." Ingendera någon fullträff. Stolpe duckar med: "Verkar lite ...", dvs han överlåter åt läsaren att välja ord! Knappast Plums stil. Detta betyder att han måste upprepa duckningen flera gånger senare! "En pest" är det bästa jag kommer på.

(p 23) "**a tougher egg**" om en person. Hammar: "ännu hårdkoktare". Stolpe: "ett strå vassare", dvs han väljer en helt annan bild som inte har riktigt samma innebörd.

(p 31) "**Beach was a man who invested all his actions with something of the impressiveness of a high priest conducting an intricate service at some romantic altar**" Stolpe: "Beach var en man som i allt han gjorde lade ner något av en hög prelat som utför en invecklad rit framför ett romantiskt altare". Jämför med Hammarling: "Beach förlänade ständigt sin minsta handling en viss värdighet, som om han vore en överstepräst, som förrättade altartjänsten i något romantiskt tempel". Bra språk, lättläst, i Plums stil och fångar innebörden i bilden utmärkt.

(p 51) "**work like a beaver**". Samma uttryck med samma betydelse finns på svenska. Men Stolpe bytte bild: "ligger i som en däre".

(p 73) "**He's a baa-lamb**" Stolpe: "Han är alla tajders". Liknelsen vid ett lamm har flera konnotationer, t.ex. gulligt, medgörligt, ofarligt, som han missar.

Diskutabla ordval:

(p 9) "**smooth**" (om lawns): Stolpe: "ojämn", vilket ju är direkt felaktigt!

(p 9) "**thrillers**": Stolpe: "spännande historier". Inte fel, men nog är Hammars "detektivromaner" och Hammarlings "kriminallitteratur" bättre!

(p 10) "**swarthy**": Stolpe: "svartmuskig". För mig har ordet "svartmuskig" en viss nedsättande bibetydelse, vilket det engelska ordet inte har. Jfr Hammar: mörklagd. Hammarling: mörk.

(p 10) "**presently**": Stolpe: "plötsligt". Plötsligt innebär en oväntad, hastig handling, vilket inte Plum avser. Något av orden "då" eller "nu" hade varit bättre. Jfr Hammar och Hammarling: "en stund senare" resp. "efter en stund".

(p 12) "**a solid punch on the nose**"; "a punch on the nose" är ett vedertaget uttryck. Stolpes "ett kraftigt slag i ansiktet" är sakligt korrekt men har för mig inte klangen av ett vedertaget

uttryck på svenska. ”en smäll på käften”, ”en haksmäll”, ”käftsmäll” eller (som Hammarling) ”en knytnäve i ansiktet” är bättre.

(p 13) Lady Constance utsätter Lord Emsworth för ”**something raw**”. ”Raw” betyder ju orda-grant: rått, obearbetat, okokt, (t.ex. om mat). I överförd bemärkelse, som här, kan det, liksom det svenska ordet, ha innebörden grovt, råbarkat, t.ex. ett rått övergrepp. Då låter Stolpes: ”något obehagligt” lite mjäkigt. Hammar fångar vad Lord Emsworth avser bättre med ”ett dråpslag”. Men varför inte bara ordet ”en råhet”? Råheter behöver ju inte enbart vara fysiska!

(p 17) George använder slanguttrycket ”**Big boy**” om sin farfar. Stolpe valde det vardagliga ”gubbe lilla”, vilket för mig känns lite malplacerat när en grabb använder det om sin farfar. Det speglar inte originalets uttryck åt Georges samtidigt underdåniga och kamratliga inställning. Varför inte ”boss”? Hammar valde ”chefen”.

(p 17) ”Felt a **pang**”; ”kände ett styng”. Stolpe: ”Det klack till.” Han tappar konnotationen av medlidande.

(p 24) ”**a blighter**”: Enligt lexikon t.ex. rackare, skojare, skurk, bedragare. Stolpe valde ”bedragare”. Men bedrägeri innebär för mig att avsiktligt vilseföra. Här var det inte så, utan ett oplanerat löftesbrott. Hammar valde ”skurk”, ett bättre ord i sammanhanget.

(p 32) ”**He shot Mr Baxter.**” Stolpe: ”Han har skjutit på mr Baxter.” Varför prepositionen? Uttrycket återkommer flera gånger med en onödig preposition som inte finns i originalet. ”Han sköt mr Baxter” gör det klart för läsaren att mr Baxter också blev träffad. ”Sköt på Baxter” behöver inte betyda att det var en träff. Kanske tyckte Stolpe att ”sköt Baxter” låter som att han blev mördad? Men det var ju ändå ett luftgevär.

(p 32) Lord Emsworth reagerar på upplysningen från Lady Constance om att George skjutit Baxter: ”’**Good!**’ cried Lord Emsworth, then **prudently** added the word ’**gracious**.’” Fyndigt tillägg av lorden! Stolpe: ”’Utomordentligt!’ utropade lord Emsworth. ’Utomordentligt oförskämt’, tillade han anständigtvis.” Också fyndigt. Detta är närmare originalet än Hammars: ”’Vackert!’ utbrast lord Emsworth och tillade hastigt ’väder idag.’”. Hammars utrop verkar helt malplacerat. Ordet ”prudently” betyder inte ”anständigtvis” utan ”försiktigtvis” och visar Clarences rädsla för Lady Constance.

(p 35) ”**in the seat of the trousers**”: Stolpe. ” mitt i ...” Stolpe väljer en gång till att överlåta ordval åt läsaren. Varför i all sin dar utelämna byxbaken? Medför också denna gång att han får upprepa samma formulering senare.

(p 35) ”**jumped like billy-o**”: Här finns ju ingen direkt översättning. Alla tre valde olika omskrivningar. Stolpe: ”hoppade högt upp i luften”. Hammar: ”Han skutta som en känguru.” (Observera talspraksformen av verbet). Hammarling: ”hoppade så här högt”. Billy-o betraktas inte som en svordom, inte ens en mild. Det motsvarar väl snarast svenskans ”som bara den”.

(p 38) Plum använder ”**a popper**” om en skytt; Hammar: ”knallare”. Hammarling hoppar över detta. Stolpe: ”puftare”. Vad är det? Finns inte i SAOL. Ordet ”popper” är rimligen avlett från ”pop”, som kan betyda ”smälla, knalla” (jfr pop-corn). Plum använder i novellen också substantivet ”a pop” för ”ett skott” (p 58). (Det är ingen allusion på vetenskapsteoretikern Karl Popper.)

(p 62) ”**Lord Emsworth could hear her singing a gay song. He felt no disposition to join in the chorus.**” Dessa två meningar utelämnar Stolpe. Kanske missförstår han ordet ”gay” och tror att det syftar på homosexuell och inte får det att passa in i sammanhanget?

(p 62) Jane ger Lord Emsworth förslag på diverse tuffa repliker, främst väl hämtade från biofilmer, som han kan använda för att svara Lady Constance: ”’**Oh, yeah?**’ ’**Is zat so?**’ ’**Hey,**

just a minute,' 'Listen baby,' 'Scram,'... 'Scram?' 'It means 'Get the hell outa here.'"
Stolpe, liksom Hammarling, hoppar över de flesta av Janes förslag och nöjer sig med: "dra åt helsike" resp. "ta nåt gammalt på dig".

(p 75) **"tight"**: Slang: berusad, full. Ofta "tight as a tick". Men Plum använde istället "Tight as an owl" på många ställen, t.ex. i romanen "The Code of the Woosters". Stolpe översatte: "inte klok" och missar denna innebörd.

(p 76) **"sister Connie"**: Stolpe: "syster Clarence". Ren korrekturmiss?

Idiomatiska uttryck:

(p 16) **"thin end of the wedge"**: "A wedge" är ofta hos Wodehouse en sorts golfklubba, men mer generellt är det en kil, dvs uttryckets ordagranna betydelse är "spetsen på en kil". Överfört: "något obetydligt som kan få stora följder". Stolpe översatte uttrycket med "början till slutet". Här handlade det om att Lord Emsworth får onda föraningar om att Baxters besök kan få elakartade konsekvenser. Hammar är mer drastisk: "Nu är det kokta fläsket stekt". Hammarling hoppade över ett par meningar där detta uttryck ingår, men sammanfattar med "Detta var första steget." Den bästa svenska motsvarigheten som jag kan komma på är "toppen på ett isberg".

(p 16) **"Chilled him to the bone"**: Bokstavligt: "att bli genomfrusen". Här används uttrycket i överförd bemärkelse. Stolpe: "jagade rysningar genom hela hans kropp". Hammars: "isade honom in i märgen" är betydligt märgfullare.

(p21) **"Blood will tell"**: Stolpe hoppade över detta uttryck.

Bristande kunskaper om facktermer från olika kontexter:

Marina: (p 12) Lord Emsworths pincenez "had leaped from their **moorings**." Moorings betyder förtöjningar. Stolpe: "lämnat sin plats". Han missar Plums rolighet att använda en marin term i "fel" sammanhang.

(p 14) "Sheet anchor" betyder nödankare eller reservankare. Ofta skeppets största ankare som man bara tar till i extremt svåra förhållanden. Stolpe, liksom Hammarling undviker den marina kopplingen med: "klippa". Hammar: "räddningsankare".

Byggnad/arkitektur: (p 9) **"battlements"** betyder bröstvärn, krenelering, murar med tinnar och "skottgluggar" mellan. Stolpe nöjer sig med "murar", vilket inte ger samma åldriga och slottslika intryck.

För en britt betyder begreppet **"stately home"** (p 9) inte bara allmänt ett fint hus, utan begreppet är reserverat för pampiga herresäten ungefär som när vi svenskar talar om "skånska slott och herresäten". Stolpe: "ståtligaste hem" täcker inte denna konnotation. Herresäte hade varit bättre.

Utbildning: (p 15) **"tutor"**; privatlärare, informator. Stolpe skrev första gången "lärare" men sedan "informator".

Allusioner:

(p 10) **"Hollywood yes-men could have taken his correspondence course"**. Stolpes försök att hitta innebörden blir: "den där sortens ja-sägare som man annars bara kan se i filmer". Men Plum alluderar på sin egen novell "The Nodder" i samlingen "Blandings Castle and Elsewhere", 1935. I den var Yes-men och Nodders anställda av filmbolaget i Hollywood med uppgift att

instämman i alla direktörens förslag. Yes-men förekommer alltså inte i filmer, utan är chefens hejklack i filmbolagets direktionmöten. Stolpe är uppenbart inte medveten om denna Plumnovell. Och, vart tog korrespondenskursen vägen?

(p 16) **”when vultures are gnawing at his bosom”** är en dold allusion till den grekiska mytologin. Prometheus gav människorna elden och straffades av Zeus, med att stå fastkedjad medan gamar (eller örnar) slet ut hans lever. Stolpe skrev ”då gamarna hackar i hans lever”. Ordet lever finns inte i Plums text, men visar tydligt att Stolpe uppfattat allusionen. Hammar och Hammarling översatte ”bosom” mer ordagrant som bröst resp. barm.

(p 40) **”he had caused his late employee to skip like the high hills”**. Detta är en av Plums favoritallusioner till Bibeln. Psalm 114:4 (KJV): ”The mountains skipped like rams, and the little hills like lambs.” Plum citerar här, som oftast, inte exakt. Stolpe skrev ”fått sin förutvarande sekreterare att hoppa högt.” Hammarling: ”fått sin förre sekreterare att hoppa över små hus.” Hammar: ”fått sin forne sekreterare att skutta som en känguru.” Ingen av dem har fångat allusionen till Bibeln. Stolpe gör ingen liknelse alls. Naturligtvis är det svårt att överföra allusionen så att svenska läsare förstår den. I 1917 års svenska Bibel står det: ”Bergen hoppade såsom vädurar, höjderna såsom lamm”. Hur många av Plums svenska läsare känner igen detta? Jag råkar vara väldigt förtjust i Plums allusioner. Enda sättet att behålla denna hade kanske varit att alludera öppet: ”Han gjorde som bergen i Psaltaren, hoppade som en vädur.”?

(p 48) **”Old Sure-Shot”**. Jane liknar här Lord Emsworth vid en hjälte från vilda västern. Karl May skrev om ”Old Sure-Hand” och Annie Oakley var känd som ”Little Sure-Shot”, ett hedersnamn som hon tilldelats av ingen mindre än Sitting Bull. Stolpe skrev: ”gamla prickskytt”; Hammar: ”gamla Vilhelm Tell”; Hammarling: ”gamle viltödaren”. Ingen av översättarna alluderar på vilda västern. Jane fortsatte i västra spåret och kallar honom: **”Two-gun Thomas, the Marksman of the Prairie”**. I romanen ”The Girl on the Boat” från 1922 hänvisar Plum till en film med namnet ”Two-Gun Thomas”. Det är nog en påhittad titel. Jag hittar den inte i filmdatabasen IMDb. Stolpe översatte rakt: ”Dubbel-pipiga Thomas, präriens mästare.” Hammarling gjorde en omskrivning utan västernreferens: ”Mästerskytten på Blandings”, Hammar anpassade ordvalet till den aktuella situationen: ”Revolver-Clarence, Präriens Prickskytt.”

Till sist:

Alla tre översättningarna är njutbara. Plums originaltext innehåller problematiska formuleringar och ordlekar. Man förlorar alltid något i en översättning. Frågan är vad och hur mycket. Den som är hänvisad till en översättning tappar ofta en del av de kulturella konnotationer som författaren har avsett med sitt ordval. En bra översättning kan ibland fånga sådant. För mig är det stimulerande att läsa både Plums original och bra översättningar.

Det händer också att översättningar av Wodehousetexter tillför mig något utöver det jag får ut av det engelska originalet.⁵ Det gäller framför allt de bästa av Hammars tolkningar där hon lyckas med att överföra både allusioner, idiomatiska uttryck, fyndiga formuleringar, överförda epitet och zeugma m.m. på ett sådant sätt att den svenska versionen ibland ger roliga konnotationer som Plums original inte ger mig. Hammar tillför också någon enstaka gång egna roliga skämt, som skulle kunna vara Plums egna, men som inte finns i Plums original. De tre tolkningarna av denna novell är bra. I detta fall tillför inte översättningarna, i mitt tycke, något ”mervärde”. Det beror antagligen på att just denna novell är mer byggd på situationskomik än på språklig humor.

⁵ ”Varför läsa Wodehouse på svenska om man är fena på engelska?” Jeeves 2016 och <https://wodehouseforskning.weebly.com/artiklar.html>.

Hammarling har ett lite mer gammaldags språk än de andra, och speglar kanske bäst att originalet är från 1937. Stolpes och Hammars svenska är i stället kanske lite mer lättläst för nutida svenskar. Hammarling gjorde sin översättning åt en veckotidning. Man kan bara undra om och hur detta i så fall påverkade hans tolkning?

Min grundligare jämförelse mellan Hammarling och Hammar finns att läsa i essän ”Mästaren och uttolkarna”.⁶

Rättelser och kommentarer är välkomna på email-adressen: tomas.prenkert@gmail.com.

---

⁶ <https://wodehouseforskning.weebly.com/artiklar.html>.